

150 éve tette le plébánosi esküjét Ipolyi Arnold Törökszentmiklóson

Ipolyi Arnold életműve rendkívül gazdag. Életrajzírói a törökszentmiklósi éveiről „csupán” a Mátyás korvinák felkutatása kapcsán tesznek említést. Pedig milyen tartalmas 3 év volt ez!

Stummer Arnold néven született 1823. október 20-án a Hont megyei Disznóson. Édesanyja Szmracsányi Arzénia, s a Szmracsányiak közül Lajos volt az egri érsek akkor, amikor a katolikus plébániánk épült. Az 1928-ban épült gyönyörű épület bejáratánál elhelyezett táblán mindez olvasható.

Ipolyi tanulmányait követően tanítóskodott, majd Zohoron plébános lett. Innen hívta át Ipolyit Törökszentmiklós plébániájára Bartakovics Béla érsek 1860-ban. Törökszentmiklóst ekkortájt közel négy és félezer katolikus, ugyanennyi református és 100-nál is több zsidó lakta.

Törökszentmiklóson először 1860. június 25-én keresztelt. Július 8-án tette le esküjét, melyet e szavakkal zárt: „*A török-szentmiklósi plébániát Éreskemnek, kegyelmes Főpásztoromnak, utódai- vagy időszertinti helynökeinek [...] tudtok s engedelmeik nélkül sem el nem cserélem, sem el nem hagyom.*” Ideköltözött édesanyjával s húgaival, kikről neki kellett gondoskodnia, mint legidősebb fiúnak.

„*Tágas temploma itt is azonnal telve volt köznaponként is, egyházi szónoklataira tolongtak az emberek, és pedig nemcsak az egyszerű nép, hanem vegyesen a míveltebb, az uri osztályok is, kiknek immár anyanyelvén, szónoki lendülettel, ékesen adhatta elő hittanításait.*” Vagyonságosabb hívei gazdag ajándékokkal hálálták meg plébánosuk tevékenységét: pompás egyházi öltönyökkel, egyéb felszerelésekkel templomuk javára, de adakoztak asztalra valóval is. Annak külön örült, hogy mindjárt első beszéde alkalmából megtisztelte őt, s templomát gróf Szapáry Gyula országgyűlési képviselőnk, a későbbi miniszterelnök. Szapáry gróf nem tartozott plébániájához, mert a szomszédos Szapárfalván, Fegyvernek mellett lakott, de ismerték egymást az akadémiáról.

Városunk vasúti összeköttetése Pesttel, a segédlelkésszel ellátott plébánia tette lehetővé, hogy az ekkor már neves tudós pap tudományos tevékenysége Törökszentmiklóson kiteljesedjen. A Magyar Tudomá-

nyos Akadémia levelező tagja 1858-tól, rendes tagja 1861-től lett. Székfoglaló előadását 1860. december 20-án tartotta meg, majd az ezt követő 3 évben az akadémia évenkénti közületein művészeti előadásokat tartott. Törökszentmiklósi éveit több európai tudományos intézet is tagjai sorába választotta.

Az első közszereplésén az elődje, Pánthy Endre által kezdeményezett a Szentháromság-szobor felállításakor, felszentelésekor 1860. szeptember 16-án az avatóbeszédet ő mondta (A szobor eredeti helye a Szentháromság - 1896-tól Pánthy, később Hunyadi - tér volt, majd áthelyezték a katolikus főtemplom előtti térre, amely ma Ipolyi Arnold nevét viseli.). Az egyházi mellett közéleti szerepet is vállalt: az 1842-ben alakult Törökszentmiklósi Casinó (Olvasó és Társalkodó Egylet) 1860-as újjáalakulásakor, október 21-én elnökévé választotta, megszervezte a Szent László Társulat törökszentmiklósi csoportját rövid idő alatt 150 taggal, a háromosztályú néptanodában (katolikus fiúiskola a mai Ipolyi téren) vasárnaponként népismereti előadásokat tartott.

Törökszentmiklósról indult el 1862-ben Konstantinápolyba Kubinyi Ferencel és Henszlmann Imrével, hogy az évszázadokig elvesztettnek hitt Mátyás-korvinákat felkutas- sa. Ipolyi a szultáni könyvtárba történő bebocsátásukra várakozva Salih bejnek, a török könyvtárörnek megjegyezte: „... *hogy sokáig is uralkodott ám hazánkban a török, és hogy 150 esztendeig lakott ama helyen, hol plébános voltam, melyet azért maig Török-Szent-Miklósnak neveznek.*” Az általuk megtalált korvinák később visszakerültek Magyarországra: az Országos Széchényi Könyvtárba 4, a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtárába 1 töredék, az Egyetemi Könyvtárba pedig 14 db.

Városunkban eltöltött évei alatt az országos régészeti ásatások irányítója, vezetője volt, de Törökszentmiklós őskori leleteiről is ő írt először. A tudós Ipolyi folyamatosan dolgozott, s a törökszentmiklósi időszaka alatt a magyar művészettörténet egy-egy területének szintézisét adta közre úttörő munkáiban. Törökszentmiklósi évei alatt rendszeresen írt régészeti, művelődéstörténeti, történelmi témájú cikkeket a Religio, a Pesti Naplóba, a Vasárnapi Ujságba, a Budapesti Szemlébe, az MTA Almanach-jába, az Archeológiai Közleményekbe, az Ország és a Magyar Sion lapokba. Ezen 3 év alatt az Egyetemes Magyar Encyclopediába 150 tudományos címszót írt.

Egy szép eseményt is feljegyezhetett a családi krónika: Törökszentmiklóson ment férjhez Stummer Mária, Arnold húga.

Egri kinevezése 1863. március 8-án érkezett meg. Utódja, Szabó Zsigmond, addigi tiszabói plébános és ér. esperes lett. Ipolyi július 21-én keresztelt utoljára Törökszent-

miklóson, majd egri szolgálatát 1863. augusztus 3-án kezdte meg.

Ipolyi Arnold így búcsúzott Törökszentmiklóstól: „*(Nemes bucsuvétel.) Ipolyi Arnold egri kanonok, a napokban Török-sz.-miklóstól, - hol három éven át lelki pásztor volt, - bucsutvévén, tekin- tettel a mostani Ínségre, a városhoz intézett levelében híveinek 1500 főt meghaladó párbéri tartozását elengedte.*” Tette mindezt az 1863-as nagy aszály, majd az azt követő éhínség hatására is. Így írt erről Tóth Sándor helytörténetírónk: „*Oly rendkívüli száraz tavasz és nyár volt, hogy sem embernek, sem jószágoknak nem volt mit ennie. A nép éhínségbe jutott, s boldog volt az aki tavahyi korpából süített kenyéren tengődhetett. S voltak olyanok, akik a korpát fűrészpörrel szaporították.*”

Törökszentmiklósról elkerülve egri kano- nok lett, majd beszercebányai, aztán váradi püspök, s itt érte a halál 1886-ban. Teste a nagyváradi székesegyház kriptájában, szíve pedig Beszercebányán nyugszik. Püspöki jelmondata: Deus et Patria!, azaz Isten és Hazal hűen tükrözi hitvallását.

Végrendeletében 1000 Ft-ot hagyott a törökszentmiklósi híveire.

Az Ipolyi Arnold halála után 14 évvel felépült jelenlegi templom is őrzi emlékét: egy unokaöccse készítette zsolnay majolika keresztelőkút áll a templomban immár 110 éve.

Reá emlékezve nevezték el a plébánia, katolikus templom, az egykori fiúiskola és az egykori Pánthy Endre-féle Leánynevelő Intézet (ma mindkettő a Kőlcsey Ferenc Általános Iskola épülete) által közrefogott teret Ipolyi-térre 1991. július 25-én.

A Törökszentmiklósi Városi Könyvtár és Helytörténeti Gyűjtemény 1999-ben felvette Ipolyi Arnold nevét. Ez alkalmából könyvtár falára emléktábla került Kő Pál Kossuth-díjas szobrászművész kisplasztikájával. E táblát felszentelte, a könyvtár épületére, annak dolgozóira áldást kért 2007-ben Tempfli József nagyváradi megyéspüspök, Ipolyi utódja a váradi püspöki székhelyben.

A 150 éves évfordulóra emlékezve, a legutóbbi Ipolyival kapcsolatos esemény Törökszentmiklóson 2010. július 11-én történt: a Pro Urbe-díjas Hajnal Andrásné Magdika néni ez alkalomra készítette el az Ipolyi által törökszentmiklósi évei alatt gyűjtött kunsági mintákkal kivarrt oltárterítőket, amelyek felszentelésére e szép évfordulóra emlé- kezve került sor.

(A jeles évforduló eseményeiről részletesen e lap 4. és 8. oldalán olvashatnak.)

Csőke Tibor